Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti *Musiqi elmi, mədəniyyəti və təhsilinin aktual problemləri* №1, 2021, **s. 65-69**
Азербайджанский Государственный Педагогический Университет *Актуальные проблемы музыкальной науки, культуры и образования* №1, 2021, **с. 65-69**
Azerbaijan State Pedagogical University *Actual problems of the science, culture and education of music* №1, 2021, **pp. 65-69**

UOT 373.2

A.Abdullayeva
Magistrant
Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universiteti
Az 1000, Bakı ş., Ü.Hacıbəyli küçəsi, 68
e-mail: 1aynurabdullayeva@gmail.com

MƏKTƏBƏQƏDƏR YAŞLI UŞAĞIN CƏMİYYƏTDƏ TƏHLÜKƏSİZLİYİ

***Açar sözlər**: məktəbəqədər, uşaq, təhlükəsizlik*

Uşaqlar ailə xoşbəxtliyinin ən böyük göstəricisidir. Həyatda ən saf qəlbə, sevgiyə aid olan şəxslər də uşaqlardır. Hətta belə bir ifadə də var ki, uşaqlıq saflığını itirməyən insan böyük insan sayılır. Xoşbəxtlik cücərtilərinin yaranmasında və möhkəmlənməsində uşaq böyük qüvvə hesab edilir. Buna görə də xoşbəxtliyimizin bitməməsi üçün onları qorumalı və müdafiəsi yolunda əlimizdən gələni etməliyik.

А.Абдуллаева

БЕЗОПАСНОСТЬ РЕБЕНКА ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА В ОБЩЕСТВЕ

***Ключевые слова**: дошкольное образование, ребенок, безопасность*

Дети – величайший показатель семейного счастья. Дети – это те, кому принадлежит самое чистое сердце и любовь в жизни. Есть даже поговорка, что великим человеком считается человек, не теряющий чистоты детства. Ребенок – великая сила в создании и укреплении ростков счастья. И для того чтобы наше счастье не закончилось, мы должны оберегать и делать все возможное во имя их защиты.

A.Abdullayeva

SECURITY OF PRESCHOOL CHILDREN IN SOCIETY

***Keywords**: preschool, child, safety*

Children are the greatest indicator of family happiness. Children are the ones who belong to the purest heart and love in life. There is even a saying that

a person who does not lose the purity of childhood is considered a great person. The child is a great force in the creation and strengthening of the sprouts of happiness. Therefore, we must do our best to protect and defend them so that our happiness does not end.

Müasir dünyamız iqtisadi və sosial-mədəni sahədə yüksək inkişaf səviyyəsinə nail olmuşdur. Buna baxmayaraq hər kəsi olduqca dərindən düşündürən bəzi məsələlər vardır. İnsanları narahat edən əsas məsələ gələcəkdə nələr ilə qarşı-qarşıya qalacaqları, yaranmış olan çətinlikləri aradan qaldırmaq üçün hansı profilaktik tədbirlərin görülməsi fonunda yaranmış problemlərdir. Belə problemlərdən biri də qloballaşmanın yaratmış olduğu geniş informasiya-kommunikasiya ilə bağlıdır. Dünyanın hər bir guşəsindəki dəyişikliklərlə olduqca sürətli tanış olma imkanı əldə etdiyimiz kimi insan sağlamlığına, onun mənəviyyatına, mal-mülkünə və nəhayət, yaşadığı ölkənin suverənliyinə və xalqının milli dəyərlərinə təhlükə doğuran hər cür neqativ ünsürlərlə də qarşılaşma təhkükəsi ilə üz-üzə qalırıq. Bu kimi halların baş verməməsi üçün bir sıra tədbirlər həyata keçirilməlidir. Belə tədbirlərin ən əhəmiyyətlisi sosial təhlükəsizliyin təmin edilməsidir.

Azərbaycan Respublilasının Qanunvericiliyinə əsasən, "təhlükəsizlik - dövlətin müstəqilliyinin, suverənliyinin, ərazi bütövlüyünün, konstitusiya quruluşunun, xalqın və ölkənin milli maraqlarının, insanın, cəmiyyətin və dövlətin hüquq və mənafelərinin daxili və xarici təhdidlərdən qorunmasını təmin edilməsidir". Buna görə də istənilən sahədə uşaqların, yeniyetmələrin - bir sözlə, hər kəsin təhlükəsizliyi təmin edilməlidir.

Uşağın şəxsiyyət kimi formalaşması, həyatı dərk etməsi, ictimai mühitə hazırlığı məhz məktəbəqədər dövrdə ilkin təməli qoyulur. "Məktəbəqədər təhsilin məqsədi erkən yaş dövründən başlayaraq uşaqların əqli, fiziki və yaradıcı potensialının, mədəni səviyyəsinin inkişafının, psixoloji dayanaqlığının və sağlamlığının, mühafizəsinin, ətraf aləmə həssas(şüurlu) münasibətinin və şəxsiyyətinin formalaşdırılmasından ibarətdir" [1]. Uşağın dünyagörüşünün və intellektual potensialının inkişafı üçün məktəbəqədər dövr boyunca sağlam qidalanmasına, dəstəkləyici və informasiyalı bir mühitin əhatə dairəsində olmasına nəzarət etmək lazımdır.

Kütləvi informasiya vasitələri (KİV) uşaqlarda mənəvi dəyərlərin formalaşmasına çox güclü təsir göstərir. Bu kontekstdə televiziya xüsusi rol oynayır. Televiziya ekranlarından başqa xalqlara xas mədəniyyəti, həyat tərzini təbliğ edən filmlərin nümayişi nəticəsində gənclərin qərbdəki həyat standartlarına yönəlməsi müşahidə olunur. Tədqiqatçılar hesab edirlər ki, məhz

bunun təsiridir ki, son dövrlərdə gənclər asan yolla, daha az səy göstərməklə uğur qazanmaq, varlanmaq, vəzifə tutmaq istəyirlər. Bu da get-gedə maddiyyata daha çox önəm verilməsinə, mənəviyyat, vətənpərvərlik, milli dəyərlərə hörmət kimi hisslərin arxa plana keçməsinə səbəb olur [2].

İnformasiya-psixoloji təhlükəsizliyə neqativ məlumatların təsiri, virtual oyunların uşaqlara psixi təsiri aid edilir. İnternet vasitəsilə evlərimizə daxil olan zərərli informasiya təhlükəsini bir çoxlarımız fərqində deyilik. İntenetdən gələn təhlükə yalnız zərərli informasiya ilə kifayətlənmir, həm də uşaqları özündən asılı vəziyyətə salır. İnformasiya təhlükəsizliyi anlayışı indi yaranmış bir hadisə deyildir. Kompüterin ixtira olunmadığı vaxtlarda da var idi. Smart telefonların yayılması, internet şəbəkələrinin meydana gəlməsi və s. amillər informasiya təhlükəsizliyi problemini daha da aktuallaşdırdı. Hazırda uşaqlar kiçik yaşlardan mobil telefonlardan, digər mobil qurğulardan istifadə edirlər. Onlar yazıb-oxuya bilmədikləri yaşlarda belə müxtəlif informasiyaları internet vasitəsilə əldə edirlər. Üç yaşında, hətta ondanda kiçik yaşlarda uşaqlar sərbəst youtube-a daxil olurlar. Öz maraqlarına uyğun informasiyaları əldə edir və izləyirlər. Əsas məsələ orasındadır ki, uşaqların bu cür informasiya-kommunikasiya texnologiyaları ilə təmasda olmasına valideynlər özləri imkan yaradırlar. Uşaqlar ağlamasın, onları narahat etməsin, bir sıra təhlükələrlə qarşılaşmamaq üçün telefonla məşğul olmasına icazə verirlər. Uşaqlar internetdə, televiziyalarda bir çox təhlükəli amillərlə qarşılaşırlar. Oyunlar, cizgi filmləri müxtəlif fəsadlara yol açа bilir. Bu fəsadların ən birincisi uşağın psixologiyasına olan təsirdir. Elə cizgi filmləri var ki, onlar uşağın yaşına uyğun deyil. Televiziyalarda yayımlanan hər bir informasiya materialları uşaqların yaş səviyyəsinə və psixologiyasına uyğun tənzimlənir. Bu kimi məsələlər qanunvericilikdə də öz əksini tapır. "Uşaqların zərərli informasiyadan qorunması haqqında" qanun qəbul edilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 1-ci bəndinə uyğun olaraq hazırlanmışdır. Bu qanun 3-cü maddəsini "Uşaqların zərərli informasiyadan qorunması sahəsində əsas prinsiplər" təşkil edir. Layihədə uşaqların mənafeyi və ehtiyaclarının üstün tutulması, hüquq və azadlıqlarının təmini, uşaqların həyat və sağlamlığı üçün təhlükəsiz olan, onların hərtərəfli inkişafını və sosiallaşmasını təmin edən informasiya məhsullarının dövriyyəsinə şəraitin yaradılması, zorakılığın, qəddarlığın, narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin, alkoqollu içkilərin və tütün məmulatlarının, cəmiyyət əleyhinə davranışın, pornoqrafik xarakterli informasiyanın təbliğinin yolverilməzliyi uşaqların zərərli informasiyadan qorunması sahəsində əsas prinsiplər kimi irəli sürülür. Həddindən artıq internetə aludə olmaq psixoloji baxımdan uşaqlara çox pis təsir edir. Aqressivlik yaranır, yuxu rejimi pozulur, hətta yemək yemir.

Hərtərəfli inkişafına, sosiallaşmasına təsir edir və ətraf aləmlə əlaqə qurmur, hər şeyə biganə yanaşır. Bu da öz növbəsində uşaqlarda gec dil açma probleminə gətirib çıxardır. Yaş artıqcada problemlərin əhatə dairəsi genişlənir və təhlükələr daha da çoxalır. Bu kimi təhlükəli halların baş verməməsi üçün böyüklər daim uşaqlara nəzarət etməli və qayğı ilə yanaşmalıdırlar.

Nəqliyyat vasitələrinin bizim həyatımızda rolu kifayət qədər önəmlidir. Təhlükəsizliyimiz üçün bu vasitələrdən düzgün istifadə etməyi bilmək vacibdir. Bura təkcə nəqliyyat vasitələrinin idarə edilməsini aid edə bilmərik. Eyni zamanda piyada və sərnişin kimi təhlükəsizlik qaydalarına da ciddi riayət etməliyik. Təhlükə haqda informasiya dairəmiz genişləndikcə hər kəs yol qaydalarına ciddi əməl edir. Lakin üzərimizə düşən missiya bununla bitmir. Uşaqları bu qaydalarla tanış etmək, məlumatlandırmaq bizim üzərimizə düşür. Böyüklərin də yolda qeyri-düzgün davranışı az rastlaşdığımız hadisə deyil. Sürətlə gələn maşının qarşısından qaçan, işıqforun qadağanedici siqnalında yolu keçən, avtobus hərəkətdəykən ona minməyə və yaxudda düşməyə çalışan insanlar haqda olduqca çoxlu nümunələr vardır. Bu cür hallar baş verdiyi halda biz uşaqlara necə nümunə ola bilərik? Buna görə də hər kəs üzərinə düşən vəzifəni layiqincə yerinə yetirməlidir. Uşağa yol təhlükəsizliyi haqda məlumat verərkən yaşını, potensialını nəzərə almaq vacibdir. Təhlükədən qorunmaq haqda məlumat verərkən öz sözlərimizlə, incitmədən fikrimizi çatdırmalıyıq. Hər hansı oyun vasitəsilə maarifləndirmə işini həyata keçirə bilərik. Əyani şəkildə də uşaqlarla iş aparmaq mümkündür. Bunun üçün işıqfor quraşdırılmış yerdən keçməli, bu vaxt işıqforun hansı işığında keçmək lazım olduğunu izah edib, yol hərəkəti qaydalarını pozan insanlar varsa ona göstərib yanlış hərəkət etdiklərini, doğru olanı izah etmək lazımdır. Uşaqlara nəqliyyat vasitələrinə minib-düşərkən tələsməmələrini, səs-küy salıb nadinclik etməmələrini başa salmalıyıq.

Məktəbəqədər yaşlı uşaqların rasional və təhlükəsizlik qaydalarına uyğun qidalanması əhalinin və gələcək nəsillərin sağlamlığının təmin olunması üçün vacib şərtdir və strateji əhəmiyyət daşıyır. Gələcək nəsillərin sağlam böyüməsi və uşaqların fiziki cəhətdən normal inkişafını təmin edən ən vacib komponent onların düzgün qidalanması ilə bağlıdır. Özündə gündəlik lazımi qida dəyərini ehtiva edən qida maddələrindən ibarət balanslaşdırılmış qida rasionu uşaq orqanizminin böyüməsi və normal inkişafını təmin edir. Düzgün qidalanma xüsusilə uşaqların immunitetinə müsbət təsir etməklə orqanizmin dözümlülüyünü artırır, onların psixoloji cəhətdən düzgün inkişafına əlverişli şərait yaradır. Odur ki, uşaq bağçalarının təhlükəsiz qida məhsulları ilə təmin edilməsi və uşaqların sağlam qidalanması çox böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Məqalənin elmi yeniliyi. Məqalədə məktəbəqədər yaşlı uşağın təhlükəsizliyini təmin etmək üçün bir sıra qabaqlayıcı tədbirlərin həyata keçirilməsindən söhbət açılmışdır.

Ədəbiyyat

1. Azərbaycan Respublikasında məktəbəqədər təhsilin proqramı (kurikulumu). Bakı: Təhsil Problemləri İnstitutunun Təhsil Texnologiyaları Mərkəzinin nəşriyyatı, 2015,-96 səh.

2. Воропаева А.В., Старовойтова Е.Н. Современные средства массовой информации как система формирования и трансляции социальных норм и ценностей, http://www.gosbook.ru/node/57586

3. 29 avqust 2002-ci il tarixli 99/372 nömrəli Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki (Referendum) Komissiyasının Qərarı (“Azərbaycan” qəzeti 19 iyun 2002-ci il, № 216)

Məqalənin redaksiyaya daxil olma tarixi: 19.01.2021
Məqalənin təkrar işlənməyə göndərilmə tarixi: 12.02.2021
Məqalənin çapa qəbul olunma tarixi: 15.03.2021
Məqaləni çapa tövsiyə edən sahə redaktorunun (və ya üzvünün) adı:
pedaqogika üzrə elmlər doktoru, professor Museib İlyasov
ADPU-nun Elmi Şurasının 15 aprel 2016-cı il tarixli 15 saylı qərarı ilə çap olunur.